

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שא
ערש"ק פרשת בשלח ה'תשע"א

פתח דבר

בעזתי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בשלח הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מאתיים וחמישים שנה
להסתלקות מורנו הבעש"ט זיע"א

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:

[ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב שמואל רסקין

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President st.

Brooklyn, NY 11213

oh@chasidus.net

718-534-8673

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-738-3734

הפצה: 03-960-4832

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק:

למי נאמר ציווי זה

יבאר מחלוקת רש"י והרמב"ן בפ' הכתוב, דשיטת הרמב"ן היא שהציווי שייך רק לזמנו של שאול המלך ואילך ושיטת רש"י היא שהציווי נאמר ליהושע, ולרש"י הציווי הוא לא רק על המלחמה אלא גם על השנאה שבלב

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ו עמ' 95 ואילך)

ח. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

ט. יינה של תורה.....

"דירה לו יתברך בתחתונים":

מסכת חיייו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע – בעל ההילולא

עבודת ה' בשלימות היא כאשר איננה משום אף טעם וסיבה – ורק "כי כן ציוה לו המלך" | עיקר מילוי רצון השם הוא דוקא בענייני "תחתונים": לימוד עם תשב"ר ולימוד הלכה למעשה | "באתי לגני אחותי כלה"

(ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 139 ואילך)

יד. פנינים.....

דרוש ואגדה

טו. חידושי סוגיות.....

בגדרי חיוב לחם משנה בשבת וביו"ט

יחקור אם דין לחם משנה הוא דין בבציעת הפת או דין בסעודה עצמה ויסיק דלהרמב"ם תרומתו איתנהו בשבת, ומקורו מב' הפעמים שהובא דין זה בש"ס / יחקור לענין חיוב זה ביו"ט, ויסיק דתליא מילתא בפלוגתא רש"י ותוס' לענין הא דלא ירד המן ביו"ט

(ע"פ לקו"ש חל"ו עמ' 77 ואילך)

כב. תורת חיים.....

לכבוד ציון ס"א שנים להסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט ה'תש"י, שאז התחילה הנהגתו של כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הננו להביא כאן מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע בנוגע לזה שאיחול החסיד הוא שיהי' יר"ש וחסיד כפי רצון רבו

כד. דרכי החסידות.....

שיחת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע המבאר את החילוק בין התפעלות במדות להתפעלות משכל

מקרא אני דורש

כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק: למי נאמר ציווי זה

יבאר מחלוקת רש"י והרמב"ן בפ"י הכתוב, דשיטת הרמב"ן היא שהציווי שייך רק לזמנו של שאול המלך ואילך ושיטת רש"י היא שהציווי נאמר ליהושע, ולרש"י הציווי הוא לא רק על המלחמה אלא גם על השנאה שבלב

בסוף פרשתנו: "ויבן משה מזבח, ויקרא שמו ה' ניסי. ויאמר, כי יד על כס י-ה, מלחמה לה' בעמלק מדר דר".

ומפרש רש"י את הפסוק האחרון:

"ויאמר – משה; כי יד על כס י-ה – ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית. ומהו 'כס' ולא נאמר 'כסא', ואף השם נחלק לחציו? נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם".

[וממשיך להביא ראיה: "שנאמר 'האויב תמו חרבות לנצח', זהו עמלק שכתוב בו 'ועברתו שמרה נצח'; 'וערים נתשת אבד זכרם המה', מהו אומר אחריו – 'זה' לעולם ישב', הרי השם שלם. 'כונן למשפט כסאו', הרי כסאו שלם"].

ויש לדקדק בדברי רש"י – בכתוב נאמר "מלחמה לה' בעמלק", אך רש"י כותב שהקב"ה נשבע

לקראת שבת

"להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק"; למה הוסיף רש"י את תיבת "איבה" (ולא הסתפק ב"מלחמה")?

ב.

יש לומר בזה, ובהקדים:

הנה בפירוש הרמב"ן הביא את פירוש רש"י על התיבות "כי יד על כס י-ה", וכותב עליו "ומדרש חכמים הוא";

וממשיך הרמב"ן ומביא פירוש נוסף (וראה גם ברשב"ם, אבן עזרא ועוד מפרשים):

"ויש מפרשים, כי כאשר תהיה יד על כסא ה', תהיה מלחמה לה' בעמלק, וכן תהיה מדור לדור. והענין, כי כאשר יהיה מלך בישראל יושב על כסא ה', ילחם בעמלק, והוא רמז לשאול המלך הראשון. וכן 'מדר דר', לאמר כי כל מלך בישראל חייב להלחם בהם עד שימחו – ועל דרך הפשט נכון הוא".

והיינו, שאת הפירוש המובא ברש"י מגדיר הרמב"ן כ"מדרש" בלבד, מה שאין כן את הפירוש ש"יד על כס י-ה" קאי על "מלך בישראל יושב על כסא ה'" מחשיב הרמב"ן כ"פשט".

ומעתה יש לשאול על רש"י, למה באמת העדיף לפרש (ב"פשוטו של מקרא") כפי ה"מדרש חכמים" – ולא כה"פשט" שיש כאן ייעוד על מלחמת עמלק שתהיה בזמן שאול המלך?

ג.

אלא יש לבאר:

לפני כן נאמר (פרשתנו יז, יד) "ויאמר ה' אל משה, כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, כי מחה אמוחה את זכר עמלק מתחת השמים".

ומפרש שם רש"י: "כתב זאת זכרון – שבא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות; ושים באזני יהושע – המכניס את ישראל לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו".

ובכן, לדעת רש"י, זה שבא משה ואמר את פסוק דידן – "כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר" – הוא כדי לקיים את ציווי הקב"ה "ושים באזני יהושע":

כאשר יהושע שומע שהקב"ה נשבע בכסאו שתהיה לו מלחמה ואיבה נצחית כנגד עמלק, וכל זמן שלא נמחה שם עמלק כולו הרי "אין שמו (של הקב"ה) שלם ואין כסאו שלם" – מובן שהדבר חודר בעומק נפשו של יהושע ומעורר אותו "שיצוה את ישראל לשלם לו (לעמלק) את גמולו".

[וכעין זה פירש הספורנו, וז"ל: "ושים באזני יהושע – ושים איזה זכרון באזני יהושע, וזה עשה משה בבנין המזבח ובתפלתו אז, ובמה שאמר 'כי יד על כס י-ה'"].

ומעתה מובן בפשטות למה אין רש"י יכול לפרש את "כי יד על כס י-ה" כפירוש המפרשים:
 "כשתהיה יד וחזוק על כסא י-ה שזהו כסא מלכי ישראל" –

שהרי לפירוש זה אין כאן דבר מיוחד החודר "באזני יהושע", אלא רק סיפור דברים; ואדרבה, סיפור זה הרי מדגיש שאין יהושע עצמו שייך לענין זה, אלא הדבר שייך רק לזמן מאוחר יותר, לזמנו של שאול המלך (והמלכים שלאחריו) שהיה מאות שנים לאחר יהושע.

ד.

ומעתה יש לבאר גם הטעם שלא הסתפק רש"י בתיבת "מלחמה (בעמלק)", אלא הוסיף "ואיבה":
 מובן בפשטות, שהטעם לאמירת הקב"ה למשה "שים באזני יהושע" (ולא רק "אמור ליהושע") – היא כדי שיהושע לא יעסוק בענין זה רק בהכרח (וכמצווה ועומד) בלבד, אלא מתוך חיות והתעוררות פנימית.

[וע"ד דברי רש"י בר"פ משפטים – בפירוש הלשון "תשים לפניהם": "לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו; לכך נאמר 'אשר תשים לפניהם', כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם"].

ומעתה יש לשאול – כיון שהמלחמה בעמלק עתידה להיות רק זמן רב לאחר מכן, בימי שאול, איך יתכן שליהושע יהיה חיות והתעוררות בדבר שאינו שייך אלא לאחר זמן רב?!

וליישב זה מוסיף רש"י "ואיבה":

"איבה" מורה על רגש תמידי של שנאה, וע"ד מ"ש בענין הנחש (בראשית ג, טו) "ואיבה אשית בינך ובין האשה, ובין זרעך ובין זרעה" – ורגש זה של "איבה" קיים במלוא התוקף גם בימי יהושע (אף שה"מלחמה" בפועל תהיה רק מאוחר יותר).

אך אם היו מעשה שמים קשה, הרי אמרו חז"ל (ירושלמי, סוף מעשרות. נדרים פ"ג ה"ב. ועוד) "אין מרובע מששת ימי בראשית", וא"כ איך היו "מרובעות"?

וע"ז מתרץ – עיניים להם פתוחות – דשטח הסלע לא ה' חלק לגמרי, אלא היו בו חורים כמין עיניים, ובמילא לא ה' ריבועם שלם. וק"ל.

(ע"פ מכתב כ"ז ניסן תשי"ח, אנ"ק ח"ב אגרת שם)

בשר עוף הדומה לבשר בהמה

ותעל השליו

מין עוף, ושמן מאוד

(מז, יג. רש"י)

ויש לעיין, דמנ"ל ממשמעות פשוטן של כתובים שה' השליו "שמן מאוד"?

ויש לומר בפשטות, דלעיל (שם, ח) פירש רש"י ד"בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם", ומשמע שרצו ישראל בשר בהמה דווקא.

וא"כ צ"ל דכשנתמלא רצון בנ"י וניתן להם בשר, הנה אף שה' הבשר – בשר עוף, ה' דומה לבשר בהמה, ולכן פ"י רש"י שה' "שמן מאוד". וק"ל.

(ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 170)

איך היו בנ"י נבוכים לפני פי החירות

ויישבו ויחנו לפני פי החירות

(יד, ב)

מה היו חירות הללו, לא היו משופעות אלא גדודיות, ולא היו תרוטות אלא מוקפות, ולא היו עגולות אלא מרובעות, ולא היו מעשה אדם אלא מעשה שמים, ועינים להם פתוחות (מכילתא)

לפום ריהטא דברי המדרש תמוהים מאוד, דלמאי נפק"מ כל הפרטים שבאבנים אלו? ויש ליישב, שעפ"ז מבואר היטב מה שאמר פרעה, דמחמת זה שנמצאים לפני "פי החירות" לפיכך "נבוכים הם בארץ" (שם, ג) ואינם יכולים לברוח.

ושיעור הדברים כך הוא:

לא היו משופעות – באם היו האבנים משופעות הרי היו יכולים לטפס עליהם ולברוח, אלא גדודיות – שהיו ישרות, וא"א ה' לטפס עליהן.

לא היו תרוטות – לא היו האבנים פתוחות אפי' מעט (ראה ערך ערך טרוטות), דאז היו יכולין לברוח ממקום הפתוח, אלא מוקפות – שלא ה' בהם שום פתח.

לא היו עגולות – דבשני צמודים עגולים סמוכין זה אצל זה, הנה הרוצה לעבור ביניהם עליו לנתץ רק חלק הקצר ביותר שבעיגול, אלא מרובעות – שנגעו זב"ז בכל עוביים, וכדי לברוח צריך לנתץ כל עוביים.

לא היו מעשה אדם – דאם בן אדם עשאם פשיטא שאדם אחר יכול להרסם, אלא מעשה שמים.

יינה של תורה

"דירה לו יתברך בתחתונים": מסכת חייו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע - בעל ההילולא

עבודת ה' בשלימות היא כאשר איננה משום אף טעם וסיבה – ורק "כי כן ציוה לו המלך" | עיקר מילוי רצון השם הוא דוקא בענייני "תחתונים": לימוד עם תשב"ר ולימוד הלכה למעשה | "באתי לגני אחותי כלה"

לקראת שבת-קודש פ' בא, העשירי בשבט תש"י, הוציא כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מאמר דא"ח ד"ה "באתי לגני". בפועל, ביום השב"ק נסתלק ארון הקודש לבית עולמים, ונתברר למפרע כי המאמר הוצא לאור לקראת יום הסתלקותו מן העולם. וכמובן, שבמאמר רמוזים ענייניו וחידושי בעולם, ורמזים לענייני ההסתלקות כמו לדוגמא שמאריך בעניין "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצווה לביתי"² כי "מי הוא היודע עתו וזמנו" ועוד.

אחד העניינים המרכזיים המתבארים במאמר הם דברי המדרש הנודעים בענין תכלית בריאת העולם³: "נתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים".

(1) ליום היארכייט של אמו זקנתו הרבנית הצדקנית רבקה נ"ע, מחברתו הטהורה של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע.

(2) דב"ר פ"ט, ג.

(3) תנחומא נשא טז. שם, בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג ו. הובא ונת' בעיקר בספר התניא פל"ו ואילך.

(4) תיבת "יתברך" אינה במדרש וגם לא בתניא. אמנם בהרבה דרושי חסידות (ובמאמר זה) אית'. וראה בזה לקו"ש

במאמר שלפנינו נשתדל לבאר כמה דיוקים בלשון המדרש, ועל פיהם יתפרש העניין גם בעבודת השם בהנהגתו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע והוראתו לדורות.

הלשון "דירה לו יתברך בתחתונים" מדגישה ג' פרטים:

א) לו ית' – נתאוהו הקב"ה שישרה הוא בכבודו ובעצמו בתחתונים, דאף שיש לו ית' כו"כ "שמות" והנהגות. אמנם, כשתושלם הכוונה האלוהית ויבוא כבוד ה' בעולם – אזי לא יהיה זה רק "גילוי שכינה" אלא עצמותו ומהותו יתברך בכבודו ובעצמו.

כלומר: אף שה' אחד ושמו אחד, מ"מ לפעמים ההנהגה האלוהית היא במידה מסויימת (וכמו מידת הדין או החסד וכיו"ב), וגם ההתגלות האלוהית היא בדרגא מסויימת (וכמו האור האלוהי המאיר בשבת ויו"ט, המבואר בסה"ק איזו דרגא באלוהות מתגלה אז). דדעת לנבון נקל, שאף שהקב"ה הוא שמתגלה, מ"מ אי-אפשר לומר שההתגלות היא של הקב"ה בעצמותו.

[וכמו למשל באדם התחתון, דיש לאדם כו"כ תוארים (כמו "רב" או "אבא" וכיו"ב), ובכל מקום ועניין מתגלה תואר אחר שלו (דלגבי תלמידים ה"ה "רב", ולגבי בניו ה"ה "אבא" – שזוהי התגלות גבוהה יותר כמובן). ואחרי כל זה יש גם מה שהוא אדם בעצמותו בלי קשר לשום דבר ועניין זולתו. וכך למעלה, דהבורא ית' שיש לו כו"כ שמות ומידות ותוארים ("הגדול הגיבור והנורא") דבכל ענין מתגלה שם אחר (וכמו "לא ניכרתי להם במידת אמיתית שלי"⁵). וכל הגילויים ה"ה גילויים שלו. אמנם הוא עצמו "לאו מכל אילין מידות איהו כלל"⁶ – למעלה מעלה מכל תואר ושם ומידה].

וחפצו ית' ה' שבתחתונים ישרה ויתגלה לא דרגא מסויימת – אלא הוא בכבודו ובעצמו!

ב) דירה – חפץ ה' הוא שה"דירה בתחתונים" לא יהיה דבר ארעי ומשתנה, אלא "דירה" – שכביכול "עיקר דיריין" של מעלה יהיו בתחתונים. בקביעות, ובתמידיות.

ג) בתחתונים – אין המטרה והתכלית שהעולם הזה יהפוך לעולם רוחני ועליון, אדרבה: המטרה היא "דירה בתחתונים" שהאלוהות תשרה ותתגלה בעולם הגשמי והחומרי, ולא בעולמות העליונים.

והדברים קשורים ותלויים זה בזה:

אם בתחתונים ה' מתגלה ושורה רק דרגא מסויימת באלוהות ("הארה", "אור אלוהי"), ואפילו גילוי נעלה ביותר – בכל זאת, מכיוון שהגילוי הוא רק התגלות אלוהית מסויימת ברצון השם, הרי א"א לומר שהתגלות זו היא בתחתונים באופן של "דירה". טעם הדבר: כל דרגא שהיא, אינה

ח"ט ע' 27 ואילך.

(5) רש"י ריש פרשת וארא.

(6) הקדמת הת"ז.

לקראת שבת

יג

אלא "הארה" והתגלות של הקב"ה בכבודו ובעצמו, מחמת רצונו, שכך רצה. וא"כ, באמת אין אותה הדרגה שורה באופן קבוע במקום בו היא שורה – כיוון שכל מה שהיא שורה שם היא אך ורק מפני שכן הוא הרצון של הקב"ה בעצמותו, ולא מעצם הדרגה הזו. וברגע שיופסק הגילוי – תופסק ההתגלות.

ובסגנון המשל הנזכר מאדם התחתון: לא יכול להיות שאדם שבתוארו הוא "רב" ידור בבית ההוראה בכל מציאותו. דמציאותו האמיתית אינה שהיא "רב" אלא מה שהוא אדם. ו"רב" זה רק התגלות מסויימת. ולכן, כל זמן שהוא משמש כמשיב הוראות – ה"ה רב, אך כאשר הוא הולך לביתו הוא חודל מלהיות רב. ורק מה שהוא "אדם" שזהו עניינו העצמי (בערכין) זהו דבר הנשאר אצלו תמיד. ולכן רק בית דירתו בו מתגלה מה שהוא אדם (שמי שאין לו בית אינו אדם) ולכן רק על מדוריו בביתו אפ"ל ששם הוא נמצא באופן של קביעות ותדירות אמיתית].

ובכלל, התגלות אלוקית באופן של "דירה" במקום של "תחתונים" לא יכולה להיות כי אם בקב"ה בכבודו ובעצמו. דבכל דרגה שתהיה באלוהות, מכיוון שיש לה איזו הגדרה וגבול, – בוודאי שה"תחתונים" אינם כלי לקבלה אליה, דהלא ההגדרה שלה היא שהיא "אלוהות" ו"רוחניות" – ו"גשמיות" ה"ה סתירה ל"רוחניות", ואיך ישכנו יחדיו? – רק הוא בכבודו ובעצמו שאין לו שום הגבלה והגדרה וגבול ואין שום דבר מגביל עליו ומסתיר לגביו, יכול להחליט שגם במקום תחתון ביותר המנגד אליו ואינו "כלי", כאן איווה למשכן לו.

לכל זאת יש הוראה ברורה גם בעבודת האדם – היאך לעשות את ה"תחתונים" להיות "דירה" לו יתברך. דאף האדם העושה לו ית' דירה בעבודת השם ב"אתכפא" (שכופה את הרע ומכניעו) ו"אתהפכא" (שממית את הרע לטוב, בסוד עבודת הברורים), שהעבודה צריכה אף היא להיעשות מתאים להתוכן האמור ב"דירה לו יתברך בתחתונים":

(א) לו ית' – מלבד זאת שהעבודה צריכה להיות כמובן לשם שמים, צריכה היא להיות אך ורק "לו יתברך", לו לעצמותו. לא על מנת לקבל פרס, גם לא עניינים רוחניים הכי נעלים כמו לזכות להידבק בקב"ה, או אפילו כדי שהוא יזכה להשלים את הכוונה העליונה – אלא אך ורק משום ש"כן ציוה לו המלך", שבכך תתמלא הכוונה וה"נתאווה" האלוהי בבריאת העולם!

(ב) דירה – עבודת השם צריכה להיות באופן של קביעות. כלומר: לא שהאדם העובד משתנה מיום ליום בעבודתו, שפעם הוא יותר בתוקף ופעם הוא בפחות – אלא כל הזמן הוא בכל התוקף. כמו "דירה" שהיא בקביעות הכי גמורה.

(ג) בתחתונים – העבודה צריכה להיות (בעיקר) בעניינים "תחתונים", דבתורה ובמצוות ועד"ז

בישראל בכלל יש עניין של "עליונים" ויש "תחתונים" (כפי שיתבאר לקמן) ועיקר העבודה הוא "בתחתונים".

וע"ד הנזכר למעלה בג' העניינים ד"דירה" "לו ית"ו" ו"תחתונים" דשלשתן קשורים ואחוזים זב"ז, כ"ה גם בעבודת השם שבזה:

כאשר עבודת ה' של איש הישראלי היא "על מנת לקבל פרס" – ולו יהי בדרגות הגבוהות ביותר שבזה (לשם דביקות בה', וכדי שרצון השי"ת יתקיים על ידו) – הרי זה בשביל המציאות שלו (שהוא יהי' דבוק בקב"ה, ורצון השי"ת יתבצע על ידו), ולכן יתכן שיהיו שינויים בעבודתו, בהתאם עם הרגש האהבה והדביקות שלו בקב"ה. אין זה "קבוע" ו"דירה" לו ית'.

וכמו כן, יש גם חילוקים בענין העבודה: האם יעבוד את השי"ת דוקא בעניינים נעלים וגבוהים, או גם בעניינים תחתונים יותר שבהם יש לו פחות חיות ותענוג.

רק כאשר העבודה היא "לו יתברך" – שרצונו של הקב"ה יתמלא – אזי הוא עובד את עבודתו באותו אופן שלם וטהור כל הזמן, "דירה". ומכיוון שהוא יודע שעיקר הרצון של הקב"ה הוא בדירה בתחתונים, גם עבודתו היא בעיקר בענייני "תחתונים".

וזאת הייתה עבודתו המיוחדת של בעל ההלולא:

כל ימיו אשר חיה היו מסכת אחת של מסירות נפש, וכלשונו הק' בסיום המאמר⁸: "למעלה מטעם ודעת". מסירות-נפש מעצם מהותה אינה עבור שכר רוחני וכיו"ב, או בשביל שלימות מציאותו, ואפילו לא כדי לדבקה בו ית'. אלא רק "לו יתברך" – והמציאות העצמאית שלו – כלל אינה נוגעת⁹. וע"ד מה שכותב ג"כ בהמשך המאמר "שהשליך חייו מנגד" כפשוטו על הרבצת התורה וחיזוק היהדות.

[בענין זה יש להבהיר שמסירות-נפש אמיתית עניינה גם ברוחניות, שאינו מבקש טובת עצמו ברוחניות – ורק רצון השי"ת. וכמו שראו אצל כ"ק אדמו"ר נ"ע, שעבודתו בענייני הרבצת התורה והחזקת הדת היו באופן כזה שע"פ תורה לא היה צריך ואפשר שגם יותר מזה. ואכמ"ל].

ובאותו אופן של מסירות-נפש התנהג בכל משך ימי נשיאותו¹⁰, אף שבכל תקופה השתנה העניין אודותיו היו זקוקים למס"נ – מסר נפשו בשלימות בכל העניינים והפרטים.

ואע"פ שהרבצת התורה וחיזוק היהדות היו אצלו בכל האופנים, מ"מ מצינו שההתעסקות

(8) פ"ה.

(9) להעיר מתניא רפ"ט.

(10) תר"פ-תרפ"ח ברוסיה הסובייטית; תרפ"ט-ת"ש בלאטוויא ופולניא; ת"ש-תש"י בארה"ב.

לקראת שבת

טו

המיוחדת שלו הייתה ב(א) סידור כיתות ושיעורים ללימוד הלכה למעשה לרבנות, כדי להעמיד מורי הוראה בישראל. וכן במשלוח רבנים לקהילות ומושבים שונים. (ב) בהפצה של קיום מצוות מעשיות בין היהודים במעשה בפועל (שליחת שלוחים שיבנו מקוואות, משלוח מוהלים וכיו"ב). (ג) ענין החינוך על טהרת הקודש של תינוקות של בית רבן, ייסוד תלמודי-תורה, משלוח מלמדים וכו'.

שכל ג' עניינים אלו, אין בהם "עליונים" כ"כ, וחסר בהתענוג הרוחני כשעושים אותם – והם בבחי' תחתונים יותר (הלכה למעשה, מצוות מעשיות, לימוד אל"ף בי"ת עם ילדי ישראל) – אבל דווקא בזאת עסק במסירה ונתינה מיוחדים, להורות שזהו עיקר הכוונה העליונה ב"דירה בתחתונים".

ובהנוגע למעשה, ובשפה ברורה:

בימינו ישנה חלישות בעניין הלימוד הלכה למעשה. לימוד התורה בכלל הולך ומרבה ב"ה בכמות ובאיכות. אבל אמנם הלימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא – להעמיד רבנים שיכולים לפסוק שאלות בכל ארבעת חלקי השו"ע (ובפרט בחלק אורח-חיים) – מדור לדור ומשנה לשנה ומחודש לחודש, הולך ופוחת ר"ל.

ומכאן הוראה ד"והחי ייתן אל לבו"¹¹: צו השעה הוא שכל אלו המוכשרים לכך (וגם בהחוששים שמא אינם מוכשרים לכך – ספיקא לחומרא), עליהם ללמוד באופן של לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. וזכות הרבים מסייעתם.

כיוצא בזה בנוגע לחינוך תשב"ר על טהרת הקודש: יש למסור את הנפש שחינוך תשב"ר יהיה אך ורק על טהרת הקודש בלא עירוב של חולין, כפי שהיה נהוג בישראל מקדמת דנא!

וע"י ההשתדלות בעבודה הקדושה של חיזוק החינוך עטה"ק, בוודאי ובוודאי שיצליחו להעמיד "צבאות השם"¹² שבקרב ממש יצאו מהגלות הזה האחרון, לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובעגלא דידן.

(11) קהלת ז, ב. וראה תרגום שם.

(12) ראה תורה-אור ס, ג. המשך מאמרי ההילולא סעיף יו"ד ואילך.

ה' ילחם לכם או צא הלחם בעמלק

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון

(יד,יד)

בסיום פרשתנו מצינו דבמלחמת עמלק
צוה הקב"ה "צא הלחם בעמלק".

וצ"ב למה במלחמת מצרים נצטוו "ואתם
תחרישון" שלא ילחמו כי "ה' ילחם לכם",
משא"כ במלחמת עמלק שהוצרכו להלחם
בעצמם?

וי"ל הביאור בזה:

דהנה בני ישראל מצ"ע אינם שייכים
כלל לעניני מלחמה שהרי "הקול קול
יעקב והידים ידי עשו", שרק עשו הוא
השייך למלחמה, ולכן במלחמת מצרים
נצטוו "ואתם תחרישון" שלא יהיו שייכים
להמלחמה.

משא"כ במלחמת עמלק שאז היו בני
ישראל בדרך למתן תורה ועמלק נלחם לעכב
את ישראל מקבלת התורה, אז נצטוו להלחם.
כי כשיש מונע ומעכב מלימוד התורה אין
לעשות שום חשבונות וצריך לעשות כל
התלוי בו אפי' דבר שמצ"ע אינו שייך לזה
ואפי' אם זה מלחמה גשמית כדי להסיר את
המונע והמעכב.

(ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 144 ואילך)

קרי"ס מצד טבע הים

וישב הים לפנות בוקר
לאיתנו

(יד, כז)

לתנאו שהתניתי עמו מתחלה . . כך
התניתי עמו מתחלה שאני קורעו

(שמות רבה פכ"א, ו)

תמוה, הרי ביכולת הקב"ה לעשות בעולם
כרצונו, ובודאי הי' ביכולתו ית' לבקוע את
הים גם אם לא הי' מתנה את זה עם הים
מקודם שנברא, וא"כ למה הוצרך תנאי זה?
ויש לתרץ:

נס פירושו שידוד מערכות הטבע, שבד"כ
מנהיג הקב"ה את עולמו בגדרים מסויימים,
ורק בזמנים מיוחדים באופן יוצא מן הכלל
"משדר" הקב"ה גדרים אלו, וזה נקרא "נס".
והנה אמרו חז"ל שהעולם נברא "בשביל
ישראל שנקראו ראשית" (רש"י ר"פ בראשית),
ומובן מזה שגם גדרי הטבע נבראו בשביל
ישראל.

וא"כ בלי התנאי שהתנה הקב"ה מתחלה,
הי' יוצא דטבע הים סוף עצמו לא רק שלא
נברא בשביל ישראל אלא אדרבה מונע את
ישראל מלעבור דרכו, ורק דהקב"ה "שבר"
טבע הים סוף בשביל ישראל.

אבל ע"י שהקב"ה התנה עם הים סוף
שאם לא יבקע לפני בני ישראל יחזור לתוהו
ובוהו, נעשה זה תנאי בבריאתו שאם לא הי'
נבקע לא הי' נברא, ונמצא שגם עצם טבע
הים-סוף נברא בשביל ישראל.

(ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 91 ואילך)

חידושי סוגיות

בגדרי חיוב לחם משנה בשבת וביו"ט

יחקור אם דין לחם משנה הוא דין בבציעת הפת או דין בסעודה עצמה ויסיק דלהרמב"ם תרוייהו איתנהו בשבת, ומקורו מב' הפעמים שהובא דין זה בש"ס / יחקור לענין חיוב זה ביו"ט, ויסיק דתליא מילתא בפלוגתת רש"י ותוס' לענין הא דלא ירד המן ביו"ט

ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בערב שבת זוגי זוגי ובימים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית בערב יום [בערבי ימים טובים] זוגי זוגי כמו דהוה נחית בערבי שבתות הלכך בעינן למבצע ביום טוב על תרתין ריפאתא שלמאתא כדמחייבין בשבת".

והנה, הרמב"ם הביא החיוב דלחם משנה בשבת ויו"ט ב' פעמים, בהל' ברכות ובהל' שבת: בהל' ברכות (פ"ז ה"ד) כ' "בשבתות ובימים טובים חייב לבצוע על שתי ככרות נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת מהן", ובהל' שבת (פ"ל ה"ט) כ'

א

יחקור אי הוי חיוב מדיני בציעה על פת שלימה שהוסיפו בו בשבת או מדיני סעודה בשבת, ונפק"מ לדינא אימתי מחוייב, ויסיק דלהרמב"ם תרוייהו איתנהו בשבת

בחיוב לחם משנה כ' הרי"ף (לפסחים קטז, רע"א) דחיובו ביו"ט כמו בשבת, דא"ר אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלמות בשבת מ"ט לקטו לחם משנה כתיב (פרשתנו טז, כב) ופירשו רבנן דבימים טובים נמי בעינן לבצוע על שתי

(1) הובא בתוס' פסחים שם ד"ה מה דרכו. ב"י לטאו"ח (1) וכת"ה דעת רב נטרונאי גאון (הובא באוצר

הגאונים ברכות לט, ב. ובכ"מ).

לקראת שבת

השולחן במשך הסעודה, ומצוה (מן המובחר) לאכול משניהם.⁴

ועפ"ז יש לומר, דמה שכפל הרמב"ם דין זה, בהל' ברכות ובהל' שבת, הוא משום שס"ל דתרווייהו איתנהו ב', וישנם ב' גדרים בחיוב לחם משנה, הן מדין בציעת הפת על כיכר שלימה והן מדין הלכות סעודת שבת (ויו"ט) שצ"ל סעודה חשובה.

וזהו החילוק בין שתי ההלכות שברמב"ם: בהלכות ברכות הביא החיוב דלחם משנה בהמשך לדיני בציעת הפת, דהתחלת ההלכה היא "מצוה מן המובחר לבצוע ככר שלימה, אם היתה שם שלימה של שעורים ופרוסה של חטים מניח שלימה בתוך פרוסה ובוצע משתיהן כדי שיבצע מחטים ומשלימה", ובהמשך לזה מביא "בשבטות טובים חייב לבצוע על שתי ככרות, נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת מהן", היינו שמדיני בציעת הפת חייב בשבת ויו"ט לבצוע על שתי ככרות.⁵

(4) ראה שטמ"ק (ריטב"א) ועוד לברכות (לט, ב), שמפרש המימרא "חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת" – "פירוש ולבצוע משתיהן". וראה ב"ח לטא"ח סי' רדע ש"ראוי לנהוג (כשני הפירושים*) לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה וגם לבצוע שתי הככרות של לחם משנה לחתיכות שיאכלו כל המסובין מהם ועכ"פ יהא נוהג כך בסעודת בקר דכבוד יום קודם לכבוד לילה" (הובא גם במג"א שם סק"ב), ומשמע דבציעה על ב' הככרות הוי מצד חשיבות הסעודה.

(5) והרי גם בדין בציעה על שלימה, שבכלל היא מצוה מן המובחר (כלשון הרמב"ם בתחילת ההלכה), הרי בשבת ויו"ט יש ע"ז חיוב מיוחד, וכמובן גם משו"ע שבערה 3.

(*) דרש"י והרשב"א בברכות שם, ושבת קיז, סע"ב (כדלקמן הערה 9).

בקיצור "וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות וכן בימים טובים".

ואף שלפום ריהטא נראה דדין אחד נשנה כאן בב' המקומות, ורק שקיצר בלשונו בהל' שבת כי סמך על מ"ש לפנ"ז בהל' ברכות, מיהו נראה לחדש, דב' דינים נאמרו כאן בחיוב לחם משנה.

ובהקדם מה שיש לחקור בגדר חיוב זה דלחם משנה, שמצינו להגדירו בשני פנים:

א) הוא דין ופרט בחיוב סעודת שבת, דגדר סעודה בכלל הוא ע"י קביעתה על פת, וכיון שסעודת שבת היא סעודה חשובה לכן חייבים לקבוע אותה על לחם משנה.

ב) חיוב לחם משנה הוא דין בבציעת הפת, דמהלכות בציעת הפת שצריך לברך ולבצוע אשלימה, אלא שבשבת נתוסף בגדר "שלימה", דלהיותו יום חשוב הרי "שלימה" בו היא לחם משנה, ולכן צ"ל בציעת הפת על לחם משנה.²

ויש לבאר בפשטות הנפקא-מינה בין ב' האופנים הנ"ל, דאת"ל שהוא דין בבציעת הפת, ה"ז נוגע רק בעת הברכה ובציעת הפת,³ משא"כ אי הוי גדר בחשיבות הסעודה עצמה, ה"ז נוגע לכל הסעודה, ולכן צריך שיהיו שני הלחמים על

(2) וכמובן גם מפרטי הדינים בהל' בציעת הפת (שו"ע אדה"א ח"א סקס"ז ס"ג, וש"נ) דבימות החול טוב לחתוך מעט בסכין פרוסת הבציעה מן הלחם קודם שיתחיל לברך כו' בשבת ויו"ט אין לחתוך כלל בלחם עד לאחר הברכה כי שמא כו' ובשבת צ"ל לחם משנה שלם". וראה גם שם סקס"ח ס"ג החילוק בין ימות החול ושבת לענין לחם משנה שיהי' לחם שלם.

(3) ראה שו"ע אדה"א סעדר"ס"ב (כדעת ר"כ, הובא לקמן ס"ב. אבל ראה הערה 10). ולהעיר מפמ"ג שם (משב"ז סק"ב). ועוד.

שביו"ט הוא רק מדיני בציעת הפת

ומעתה יש לדון בחיוב לחם משנה **דיום-טוב**, אי נימא דאף בו איתנהו ב' דינים אלו או לאו, ובהקדים הביאור מנ"ל להרמב"ם דבשבת איכא לב' הגדרים:

מקור דין לחם משנה הוא במס' שבת (קז, סע"ב): "אמר רבי אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה, אמר רבי אשי חזינא לי' לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב רבי זירא הוה בצע אכולה שירותי"⁹.

וסוגיא זו הובאה גם במס' ברכות (לט, ב בשינויים קלים) לאחר דיני **בציעת הפת** אם היא על הפתיתין או על השלימות, וקאמר "וירא שמים יוצא ידי שניהן . . מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע . . א"ר פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מאי טעמא לחם עוני כתיב", וממשיך לאח"כ "אמר ר"א כו".

ויש לומר בפשטות דמהכא מוכחא לי' להרמב"ם שבחיוב לחם משנה איתנהו ב' הגדרים הנ"ל, מצד הלכות בציעת הפת ומצד דין סעודת שבת¹⁰, שזהו החילוק בין שתי

ואילו בהל' שבת קאי בדין הב' שבלחם משנה, מצד חשיבות הסעודה שבוה, כדיוק לשונו "חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת כו' וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות", דמהלכות ודיני ג' סעודות בשבת יש חיוב לקבוע אותן על יין ולבצוע על שתי ככרות. ולכן לא הוסיף כאן (הא דהזכיר בהל' ברכות) דס"ל שבוצע רק ככר אחת, כי זהו רק מצד דין בציעת הפת, ולא בקביעות הסעודה (כנ"ל).

ולפ"ז נמצא עוד נפק"מ לדינא: במגיד משנה להל' שבת שם הביא לענין חיוב לחם משנה "וכתב גאון כל זמן שהוא סועד", דהיינו שחיוב זה הוא בכל סעודה שסועד בשבת⁶. ולכאורה ענין שייך דוקא מצד דין בציעת הפת שבלחם משנה⁷, דמחמת גדר זה הנה כל פעם שסועד בשבת ויו"ט צריך לבצוע על שתי ככרות, אבל חיוב לחם משנה מצד דין **סעודת שבת** י"ל שהוא רק בסעודות של חיוב, ג' סעודות השבת⁸ (ולא אם מרבה עוד סעודות של רשות).

ב

ידקדק לענין החיוב ביו"ט, ע"פ החילוק בין סוגיא דברכות ודשבת בזה, די"ל

(9) לפרש"י (ברכות ושבת שם) ר"ז בצע אכולה שירותי' היינו פרוסה גדולה, ולהרשב"א בברכות ושבת שם (וכן בשטמ"ק ברכות ועוד ראשונים), ר"ז בצע משני הככרות. וראה הערה 10.

(10) ע"פ מ"ש הרשב"א ועוד (הנ"ל הערה 9) שר' זירא הי' בוצע על כל הככרות, לכאורה י"ל (ע"פ הנ"ל ס"א) שזהו החילוק בין רב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא, כי ס"ל דהוי דין בבציעת הפת, ור"ז דבצע על ב' הככרות, כי ס"ל דהוי דין בסעודה. אבל מזה שהוסיף רב כהנא (בשבת שם). ולכמה גירסאות גם בברכות "לקטו כתיב" מסתבר דגם לר' כהנא מקרי קביעת סעודה על

(6) וכה' באבודרהם ב"דיני שלש סעודות" בשם הרא"ש (הובא ברמ"א ושו"ע אדה"ז) או"ח סרצ"א ס"ד (ס"ז): כל שעה שמבקש לסעוד חייב בלח"מ ואע"פ שאינו מחוייב אלא בשלש סעודות.

(7) ראה ביאורי הגר"א או"ח שם סקי"ב.

(8) שלמדוהו ממ"ש ג' פעמים היום בפרשת המן – שבת קז, סע"ב. ולכמה דיעות משמע דהוי דאורייתא – ראה חרדים פ"ד מצוות התלויות בוושט אות ג'. לבוש ר"ס רצא. ט"ז סתע"ב סק"א. סתע"ח סק"ב. ובכ"מ. וראה שו"ע אדה"ז וסרד"ע.

לקראת שבת

שלשיטת הש"ס, הא דילפינן חיוב לחם משנה משבת הוא רק לענין גדר לחם משנה מצד הלכות בציעת הפת (דבי' עסקינן במס' ברכות שם), אבל לא מצד הגדר דסעודת יו"ט (דבהא עסקינן במס' שבת שם, בדיני סעודת שבת).

ובביאור הדבר בטעם וסברא יש לומר:

בחייב דבציעת פת ליכא שום חילוק בין שבת ויו"ט¹³ (ראה ברכות מט, ב. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סתרי"ד. שו"ת צ"צ או"ח סל"ו ד"ה והנה (לענין אכילת פת בשבת)), ולהכי מסתברא מילתא, דכשם שמדין בציעת פת דשבת צ"ל בציעה על שתי ככרות, הכי נמי ביו"ט שחייב בציעה שבו לא שאני משבת;

משא"כ בדין סעודות שבת ויו"ט, אשכחן כמה חילוקים ביניהן, דכיון שבשבת אסורים גם במלאכת אוכל נפש, וצ"ל הכנה רבתי להסעודה מערב שבת, הרי נמצא, שיש לסעודת שבת יותר חשיבות וקביעות מסעודת יו"ט שאפשר להכינה בו ביום¹⁴. ולכן יש מקום לומר, דאין חשיבות סעודת יו"ט מחייבת קביעות הסעודה על שתי ככרות.

(13) בנוגע לחיוב אכילת פת ביו"ט אם הוא מדין שמחה או מדין עונג – ראה רא"ש ברכות פ"ז סכ"ג. מעדני יו"ט שם אות ז. שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ח ס"י. ובס"י תקכט ס"ג "איזהו עונג זה שאמרו חכמים כו". שו"ת רעק"א ס"א ובהשמטות לשם. ועוד. ואכ"מ.

(14) ראה נחלת יעקב שבהערה 22.

הסוגיות דברכות ודשבת: במס' ברכות שם קאי בדיני בציעת הפת כנ"ל, ומזה למדין שחייב לחם משנה הוא מצד הלכות בציעת הפת⁷; והסוגיא דמס' שבת שם היא (בעיקר) בדיני סעודות שבת¹¹, שמזה מובן, שחייב לחם משנה הוא גדר בסעודת שבת.

והנה, כתבו התוס' (פסחים שבהערה 1) "ועיקר מילתי דר' חייא בר אבא¹² בפרק כל כתבי אלא להכי מייתי התם (בברכות) אחר פסח לומר שצריך שם מצה שלישית משום לחם משנה וחייב לבצוע על שתי ככרות בין בשבת בין בי"ט, דאי לאו הכי למה הביא שם מילתי דר' חייא, וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב והטעם לפי שהי' לחם משנה יורד בערבי ימים טובים". ונמצא, דדוקא בסוגיא דמס' ברכות נתחדש הא דחייב לחם משנה הוא גם ביו"ט.

ועפ"ז י"ל, דזה שהחייב דלחם משנה ביו"ט נלמד בהסוגיא דברכות דוקא, הוא לפי

שתיהן. אבל להעיר דלפי השטמ"ק (ריטב"א) (הנ"ל הערה 4) מאמר רבי אבא בשבת "חייב אדם לבצוע על שתי ככרות" פירושו שצריך "לבצוע משתיהן". והרי לפי גירסת הרשב"א ושטמ"ק הגי' בברכות היא דדברי ר"ז בא לפני דברי רב אשי חזינא לי' לרב כהנא (דלא כלפינו) – ראה דק"ס ברכות שם.

(11) להעיר מהשינוי בפרש"י בין מס' שבת למס' ברכות בד"ה בצע לכולי' שירותי: במס' שבת כ' "פרוסה גדולה ודי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה", ואילו בברכות קיצר "פרוסה גדולה שהי' די לו לכל הסעודה בשבת" – הרי שבמס' שבת מדגיש יותר חשיבות הסעודה. ויש לבאר ע"פ הנ"ל גם השינויים בגי' הגמ' כמו שהוא במס' ברכות ומס' שבת. ואכ"מ.

(12) לפנינו בברכות ושבת שם ר' אבא (כנסמן עה"ג לתוס' פסחים שם). ובר"ן שבת שם "רבא".

יבאר חילוקי המדרשות דפרשתנו לענין שלא ירד המן בשבת ויו"ט

ונראה לחדש דשורש הדברים הוא באופן
גירסת דרשת חז"ל על הכתובים בפרשתנו:

ובהקדם, דהנה, עה"פ (פרשתנו טז, כו) "ששת
ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהי'
בו" פרש"י "וביום השביעי שבת – שבת הוא,
המן לא יהי' בו, ולא בא הכתוב אלא לרבות
יום הכפורים וימים טובים". ומקורו בדרשת ר'
אלעזר המודעי במכילתא עה"פ: "ששת ימים
תלקטוהו, רבי יהושע אומר למדנו שאין יורד
בשבת ביום טוב מנין תלמוד לומר שבת¹⁵ לא
יהי' בו, רבי אלעזר המודעי אומר למדנו שאינו
יורד בשבת ביום טוב מנין תלמוד לומר לא¹⁶
יהי' בו ביום הכפורים מנין ת"ל שבת לא יהי'
בו".

אלא ששינה רש"י מדרשת ר"א בכמה
פרטים, חדא, דבמכילתא נזכר לימוד בפ"ע
ליו"ט ולימוד בפ"ע ליוהכ"פ, משא"כ רש"י
כוללן יחד, ותו, דבמכילתא הקדימו יו"ט
ליוהכ"פ¹⁷, ואילו רש"י הקדים יוהכ"פ¹⁸ ליו"ט.

(15) כן הובא ביל"ש כאן עה"פ רמז רסא. ובמכילתא
דפוס ראשון "ת"ל לא יהי' בו".

(16) ע"פ גירסת הילקוט. ובמכילתא "ת"ל שבת ביום
הכפורים שהוא שבתון מנין ת"ל לא יהי' בו". וכגירסא
שבפנים הובא בכ"מ. וראה מכילתא בהוצאת הורוויץ
כמה גירסאות ושינויים במכילתא. וש"נ.

(17) וכן להלן במכילתא (עה"פ טז, לא) והוא כזרע גד
מקדים יו"ט ליוהכ"פ.

(18) אף שיל"ש שלפני רש"י כן היתה הגירסא במכילתא.
ולהעיר שכן הובא בתוס' ביצה דלקמן (בפנים סעיף ד),
שמקדים יוהכ"פ ליו"ט.

ועוד בה שלישית, דבמכילתא נתחלק הכתוב
להשמיע ב' דברים בב' דיבורים, דילפינן ליו"ט
ממ"ש "לא יהי' בו", ויוהכ"פ ממ"ש "שבת לא
יהי' בו", אבל מלישנא דרש"י "לא בא הכתוב",
משמע דר"ל שכל הכתוב כולו בא לרבות
יוהכ"פ ויו"ט.

והנראה בפשטות, דיסוד כל השינויים אחד
הוא: לפי דרשת המכילתא, לא הרי שביתת
המן ביו"ט ויוהכ"פ כגדר שביתתו ביום השבת
(וכן שביתתו ביו"ט ויוהכ"פ הם ב' גדרים שביתתה
שונים), משא"כ לפרש"י כולו בסוג וגדר אחד.
ומודגש גם בהד"ה שנקט רש"י לכל דבריו –
"וביום השביעי שבת", שעליו מפרש "שבת
הוא המן לא יהי' בו (וממשיך) ולא בא הכתוב
אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים", פירוש,
דר"ל שלהיות שכבר נאמר "כי שבת היום לה",
היום לא תמצאוהו בשדה (שם, כה), ששת ימים
תלקטוהו", צ"ל, שהכתוב הלזה כולו לא בא
לרבות אלא יוהכ"פ ויו"ט, ונמצא, שיוהכ"פ
ויו"ט נלמדים יחדיו מהכתוב "וביום השביעי
שבת גו".

וביאר סברת וגדר הדברים: להמכילתא, הא
דלא ירד המן ביוהכ"פ וביו"ט הוא מצד קדושת
הימים, לפי שגם ימים אלו הם ימים מיוחדים
וקדושים המובדלים משאר ימות השבוע (ימי
החול) [וכיון שחלוקה קדושת יוהכ"פ מקדושת
שבת, וכן קדושת יו"ט מקדושת יוהכ"פ, לכן
צריכים לימוד מיוחד לכ"א]; ואילו לפרש"י
זה שלא ירד בימים אלו הוא מצד גדר "שבת"
שבהם, לפי שגם הם בכלל שבתות ה'¹⁹. ובגדר

(19) ראה זית רענן על יל"ש, שמפרש עד"ז דברי ר"א
המודעי במכילתא ויל"ש.

זה שוים המה כולם.

איברא, דע"פ הנ"ל בשיטת רש"י מובן ומחזור, כי לשיטת רש"י הא דלא ירד המן ביוהכ"פ ויו"ט אינו מצד קדושת היום שבהם מצד עצמם (שגם הם מובדלים מהימים שלפניהם ולאחריהם להיותם מקראי קודש), אלא מצד גדר "שבת" שבהם גופא²².

וע"פ כ"ז יש לומר לענין החקירה הנ"ל בגדר לחם משנה דיו"ט אי שאני משבת או לאו, דתליא מילתא בהחילוק שבין המכילתא ופרש"י עה"ת (הנ"ל):

לדעת רש"י, דזה שהמן לא ירד ביו"ט הוא מצד גדר שבת שבו, א"כ, עד"ז צריך לומר לענין חיוב לחם משנה (שלמדים מהעדר ירידת המן ביו"ט), שגדר חיוב לחם משנה דיו"ט הוא בגדר אחד ממש עם החיוב דשבת, וב' הגדרים הנ"ל איתנהו בי' (כבשבת), הן מצד הלכות בציעת הפת והן מצד²³ חיוב

(22) כמ"ש בחזקוני בראשית שם. וראה גו"א בפרש"י כאן (אלא שמבאר, שעד"ז הוא גם הפירוש במכילתא). וראה אמרי שפר ונחלת יעקב בפרש"י בראשית שם. ס' זכרון פרשתנו כאן.

(23) ולכאורה כן משמע ברמב"ם הל' שבת שם, שהוסיף "וכן בימים טובים" (ודוחק לומר דקאי רק על עיקר הדין דשתיית יין ובציעת הפת בימים טובים ולא על גדרו). וצ"ע הא דהשמיט אדה"ז הדין דלחם משנה בהל' י"ט בסי' תקכט שהביאו המחבר בשו"ע שם ס"א*, אף שהזכירו אדה"ז כמ"פ בשו"ע שלו (סקס"ז ס"ג. סרד"ע ס"ב. סתע"ג סכ"ד. סתע"ה ס"ג – ומפרש שם "אע"פ שבכל יו"ט חייב האדם לבצוע על לחם משנה כמו שית' בסימן תקכט (**). ואכ"מ.

(*) בשו"ע שם "וחייב לבצוע על שתי ככרות ולקבוע כל סעודה על היין", ואולי משנה בשו"ע הסדר מלשון הרמב"ם כי ס"ל שחיוב לחם משנה (ביו"ט) הוא רק מדין בציעת הפת ולא מדין סעודה.
(**) בכמה דפוסים "תק"ח", אבל בדפוס ראשון (שקלאוו, תקע"ד) "תקכ"ט".

ובזה מבואר גם הטעם שהקדים רש"י יוהכ"פ ליו"ט, כי לענין זה הנה ביוהכ"פ פשוט יותר הא דמקרי "שבת", שהרי נק' בכתוב "שבת שבתון" (אחרי טז, לא. אמור כג, לב).

ד

יסיק דאיפליגו רש"י ותוס' בגדר הא דלא ירד המן ביו"ט אם הוא גדר אחד עם שבת, ועפ"ז יבאר דבהא תליא גדר חיוב לחם משנה ביו"ט

והנה התוס' כתבו בכמה דוכתין (עירובין לח, ב ד"ה ואין. ביצה ב, ב ד"ה והי'), דמדרשות חלוקות הן אי ירד המן ביו"ט. כי ממש"נ גבי שבת (יום השביעי) "ויברך . . ויקדש (בראשית ב, ג), ברכו במן וקדשו במן" (ב"ר פ"א, ב), היינו שבשבת לא ירד המן – משמע דדוקא בשבת לא ירד אבל ביו"ט ירד²⁰, ואילו לדרשת המכילתא "שבת לא יהי' בו לרבות יום הכפורים, לא יהי' בו לרבות יום טוב" (ל' התוס' בביצה שם. ועירובין שם: "דררשינן שלא ירד מן לישראל בשבתות וימים טובים"), מפורש שלא הי' המן יורד בהם.

אמנם, רש"י בפירושו עה"ת הביאם לב' הדרשות, דעה"פ "ויברך . . ויקדש"²¹ פי' "ברכו במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגולגולת ובששי לחם משנה, וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת", וביחד עם זה הביא בפרשתנו (כנ"ל) שלא ירד המן ביוהכ"פ וימים טובים. ולכאורה הוא תימה, דכנ"ל פי' התוס' שחלוקות מדרשות אלו.

(20) אבל ראה נזר הקודש (השלם) לב"ר שם.

(21) ועד"ז פי' ביתרו כ, יא.

בפ"ע שהמנן לא ירד ביו"ט, הרי גם חיוב לחם משנה דיו"ט המסתעף מזה, אינו שווה לחיוב לחם משנה דשבת בכלל, כי חיוב לחם משנה דיו"ט הוא רק מצד הל' בציעת הפת, ולא מצד החיוב דסעודת יו"ט.

הסעודה²⁴; משא"כ להמכילתא, שיש לימוד

(24) וי"ל שבזה תלוי ג"כ אם ישנו חיוב ג' סעודות גם ביו"ט כמו בשבת – ראה טור או"ח סתקכ"ט בדעת הרמב"ם הל' שבת שם. כלבו הל' יו"ט (סנ"ח). וראה מושב זקנים עה"ת (לבעה"ת) פרשתנו כאן.

תורת חיים

מכתבי קודש מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

להיות ירא שמים כרצון רבו

לכבוד ציון ס"א שנים להסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט ה'תש"י, שאז התחילה הנהגתו של כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הננו להביא כאן מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע בנוגע לזה שאיחול החסיד הוא שיהי' יר"ש וחסיד כפי רצון רבו

מהו התוכן לקשר איחול בכוונת רצון בו"ד

במענה על מכתבו . . בו מעורר ע"ד נוסח הזמנה שקבל מהרב . . אשר הנ"ל מתברך שבנו יהי' ירא שמים וחסיד ולמדן כפי כוונתי ורצוני. ובמילא הוקשה לו מהו התוכן לקשר איחול משאלות לב יהודי בכוונת רצון בו"ד.

הנה ידוע דתפלה היא עבודה שבלב וכמרז"ל (תענית ב' ע"א), וצריכה להיות בדבור, ובמילא צריך שיהי' פיו ולבו שוין למען שתועיל התפלה.

כן מובן מנוסח תפלתינו שכל שיפרט אדם תפלתו ה"ז משובת, ולא שיסתפק בתפלה כללית, שלכן מתפללים י"ב אמצעיות, ולא בקשה כוללת, וגם בברכות אלו גופא כמה פרטים מפורטים בכל אחת מהן, ובמילא אחד אשר אינו סומך על עצמו שיוכל לפרט תפלתו כדבעי מאיזה סיבה שתהי' ולפי דעתו נמצא אחד מידידיו הרוחש ומאחל לו כל טוב באמת, ויש לו הבנה במבוקשו יותר מפורטה ועמוקה, ה"ה מנסח תפלתו ובקשתו שמתפלל שתתמלא בקשתו כפי כוונת רצון פלוני.

ומוצאים עד"ז גם בהלכה בכמה וכמה ענינים, ומהם בהיתר עיסקא, שכותבים בהיתר עיסקא "כתקון חז"ל", וכותב זה אפילו עם הארץ, ומועיל ע"פ דין תורה, כיון שמוסר דעתו לחז"ל.

יש מקום לחשש שהיצר יבלבל ויערב איזה פני' בתפלתו

(ב) עוד זאת אשר מי יודע יצר לב האדם והתחבולות של היצה"ר שאומן גדול הוא ובא לכאן"א לפי ענינו, וכמרז"ל (שבת קה, ב), ובמילא מחפש לו כמה דרכים לבלבל את האדם, ובפרט בעת רצון כשחושש שתתקבל תפלתו שיש מקום יותר לחשש שיבלבלו ויערב איזה פני' בבקשתו ותפלתו.

וככל שתגדל הבקשה בהרחקה מענינים גשמיים, וכמו בבקשת הנ"ל שיהי' ירא שמים - ואינו מסתפק בזה אלא שיהי' עוד - חסיד - היינו לפנים משורת הדין אפילו של יר"ש, ואינו מסתפק בזה אלא מוסיף עוד - למדן, - היינו שישתמש בכח התורה להיות יר"ש וחסיד אשר התורה היא תורת אמת, שחסד אמר אל יבא, מובן שהיצה"ר יחפש כל אשר בידו לבלבל התפלה, ואם אי אפשר בדבור, הרי עכ"פ בלב, והוא ע"ד מ"ש הרמב"ם סוף הלכות תמורה, ירדה תורה לסוף דעתו של אדם ומקצת יצרו הרע כו' ואע"פ שנדר והקדיש אפשר שחזר בו ונחם כו'.

והעצה היחידה לזה הוא למסור תפלתו על דעת איש אחר שאינו נוגע בדבר ודורש טובתו, שאז הדבור והכוונה יחד יהלכו. וגם לזה כמה דוגמאות בנגלה, ואחת מהן היא משארז"ל (נדרים כ"ה ע"א) אמר להם הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת המקום.

מפרטים הבקשות והתפלות עד כמה שאפשר

(ג) כן מקשה שלכאורה פשוט שהתפלה צ"ל דרך כלל להיות מעושי רצון השי"ת מבלי להזכיר הדרך שרוצה בה.

ובמחכת"ר, אינו כן. וכנ"ל שמכל נוסחי התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה יראה שמפרטים הבקשות והתפלות עד כמה שאפשר, ומה שלא פרטו עוד יותר הוא כדי שיהי' נוסח אחד לכל בני ישראל, אבל גם נוסח זה מפורט הוא ביותר, וכנ"ל. - עיין רמב"ם הל' תפלה פ"א ופ"ו.

...נ"ב: כמובן, אם יש לו איזה הערות בהנ"ל, אתעניין לקרוא אותם, ואשתדל גם לענות עליהם, כפי יכולתי.

הערה: בדיוק הבאתי שתי דוגמאות הנ"ל, כי ענין השבועה - זהו ענין עבודת האדם המתחלת מעת הבר מצוה - שנעשה מושבע ועומד מהר סיני. והכוונה בזה היא - ריבית בהיתר עיסקא, וכמבואר במאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ד"ה טעמה כי טוב סחרה, דשנת ה'תש"ט.

(אג"ק ח"ז אגרת ב'עו)

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש
וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בענייני עבודת השי"ת

יש לכם עסק בנשמות ומלאכים...

אבל כיוון שראה את המאמר שדן במעלות הנשמות על המלאכים, אמר בהתפעלות גדולה - לפי ערך מתינותו של יהודי אשכנזי: יש לכם עסק בנשמות ומלאכים... ונסוג אחור בביטול רב. זה מה שהמוחין פועלים ביטול על הזולת, גם על מי שהוא בעל מוחין.

מוחין ומדות חלוקים זה מזה גם באופן פעולתם על הזולת

מוחין ומדות חלוקים זה מזה לא רק במהות עצמם, אלא גם באופן פעולתם על הזולת: במדות יש מקום להשתוות עם הזולת, הקטן יכול להידמות לגדול ביותר, ואלו מוחין פועלים ביטול על הזולת. וכפי שאנו רואים במוחש: איש פשוט כשרואה בעל מוחין - הוא מתפעל ובטל, למרות שאינו מבין אותו כלל. ואלו במדות יש לזולת הקטן השתוות אל הגדול.

סקאבעליאוו צעק ואני צעקתי

אספר לכם שני סיפורים ותבינו את ההבדל בין מוחין למדות ואת השפעתם על הזולת.

(א) בליובאוויטש היה אחד בשם אליעזר - לאזשע - ברוך'ס, במלחמת טורקיה הוא שירת אצל פלעוונא. כשהיו שואלים אותו: לאזשע מה עשית במלחמה? היה עונה: סקאבעליאוו (שר צבא מפורסם) צעק ואני צעקתי וניהלתי את הפיקוד.

למרות שגם הוא בעצמו היה מבין את ריחוק הערך שבינו לבין סקאבעליאוו, בכל זאת אמר

לקראת שבת

כו

ברצינות הכי גמורה "סקאבעליאו צעק ואני צעקתי", שכן במדות יש מקום שהקטן ישתווה אל הגדול.

יש לכם עסק בנשמות ומלאכים...

ב) במשך הזמן - תרס"ז - שכל משפחתנו חיה בוורצבורג, ביקר אבי כמה פעמים את הרב במברגר ז"ל. הרב במברגר היה ירא שמים גדול, נוסף על יחוס האבות שלו היה בעל יחוס עצמי, גדול בתורה, הרבה רבנים היו פונים אליו בשאלותיהם והוא ענה להם תשובות ארוכות משולבות למדנות עמוקה. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק שוחח אתו כמה פעמים בענינים שונים בעמקות גדולה.

פעם אחת בא הרב במברגר אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. כ"ק אאמו"ר עסק אז בכתיבת המשך מאמרי ר"ה תרס"ו, כי מאז שחברי מפלגת "פועלי ציון" עשו פרעות בנאות דשא "טשארני רוטשעי" – ז' מנחם-אב תרס"ו – עד שבא לוורצבורג לא כתב את המאמרים שאמר.

– מפרשת דברים תרס"ו (מאמר ל"ח ד"ה אלה הדברים) עד פרשת וירא תרס"ז (מאמר מ"ח ד"ה וה' אמר המכסה אני),

וכשבא לוורצבורג - כתבם.

כשנכנס הרב במברגר ביקש רשות לראות מה שהוא כותב –

כי פעם אחת בבואו מצא את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כותב לעצמו ענין בהלכות פסולי המוקדשין בפלפול בדברי הרמב"ם. הרב במברגר נהנה מהפלפול וביקש רשות להעתיקו, ולא הסכים כ"ק אאמו"ר, כי אם השאיל לו את הכתב למשך שבועיים. וחשב הרב במברגר שגם עתה כותב איזה ענין בנגלה –

אבל כיוון שראה את המאמר שדן במעלות הנשמות על המלאכים, אמר – בהתפעלות גדולה – לפי ערך מתינתו של יהודי אשכנזי: יש לכם עסק בנשמות ומלאכים... ונסוג אחור בביטול רב.

זה מה שהמוחין פועלים ביטול על הזולת, גם על מי שהוא בעל מוחין.

(סה"ש תש"ג עמ' 66-65)

